Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu

Oddziałowe Biuro Upamiętniania
Walk i Męczeństwa
w Katowicach

URZĄD MIASTA CZELADŹ
24. 05. 2017
Wpł. 6927 BK-GN
Wzór zaznaczeń
Podpis

Szanowny Pan
Zbigniew Szaleniec
Burmistrz
Miasta Czeladź

Pismo z dnia:	Znak:	Nasz znak:	Data:
27.03.2017 r.	BK-GN.6625.1.2017	BUWKa-940-24(2)/17 (5689)	Katowice, 11.05.2017 r.

W odpowiedzi na pismo z dnia 27 marca 2017 r. w sprawie patronów ulic w Czeladzi w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 r. *o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej*, pragnę przybliżyć pokrótce sylwetki patronów, którzy budzą Państwa wątpliwość.

Marian Buczek (1896–1939) – działacz stalinowskiej konspiracji na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w latach 20. i 30. XX wieku.

Urodził się 26 września 1896 r. we wsi Nurzyna w pow. łukowskim. W czasie I wojny światowej służył w Legionach polskich. Był członkiem PPS-Frakcji Rewolucyjnej i Polskiej Organizacji Wojskowej oraz Pogotowia Bojowego PPS. Uczestniczył w akcjach zbrojnych przeciw austriackiej policji i żandarmerii. W 1918 r. współtworzył Milicję Ludową w Lublinie. Nie zgadzał się z zarządzeniem władz RP o rozbrojeniu tych formacji. Związał się z rozłamową PPS-Opozycją skupiającą zwolenników m.in. współpracy z komunistami. Został uwięziony pod zarzutem współpracy z organizacjami wywrotowymi i współudziału w prochowni lubelskiej. Po zwolnieniu za kaucją w 1921 r. związał się z grupami, które wstąpiły do Komunistycznej Partii Robotniczej Polski (stanowiącej również formalnie sekcję polską kierowanej przez bolszewików Międzynarodówki Komunistycznej z siedzibą w Moskwie) i został sekretarzem Komitetu Okręgowego KPRP w Lublinie. W 1921 roku został aresztowany i na podstawie wyroków sądowych przebywał w więzieniach aż do roku 1929. Zwolniony ze względu na zły stan zdrowia – został przerzucony przez komórki komunistyczne do ZSRS. Przez władze sowieckie został skierowany do Międzynarodowej szkoły Leninowskiej, potem

Referent sprawy: Tomasz Gonet tel: 32 2070700

był kierownikiem Międzynarodowego Komitetu Włókniarzy w stworzonej przez bolszewików tzw. Czerwonej Międzynarodówce Związków Zawodowych. Ukończył w międzyczasie kursy dywersyjne – w ich trakcie sprawował funkcję sekretarza komórki sekretarza komunistycznej organizacji partyjnej. Zamieszczał artykuły w propagandowych bolszewickich organach prasowych.

W końcu 1931 roku został konspiracyjnie przerzucony w celach dywersyjnych na teren Rzeczypospolitej Polskiej. Pod ps. „Palma" stanął na czele Wydziału Wojskowego Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski (KPP). Wydział Wojskowy był m.in. odpowiedzialny za działania dywersyjne przeciw Wojsku Polskiemu. Był uczestnikiem zorganizowanego w ZSRR VI Zjazdu KPP w 1932 roku, który opowiedział się za wcieleniem Polski do ZSRR jako polskiej republiki sowieckiej. Na Zjeździe uchwalono m.in. tezy, mówiące, że *„imperializm polski ustanowił swe panowanie na Górnym Śląsku na mocy imperialistycznego traktatu wersalskiego, przez zdławienie walki rewolucyjnej proletariatu górnośląskiego, przez oszustwo plebiscytowe, przez rozpętanie nacjonalistycznej antyniemieckiej nagonki"*. Dalej stwierdzono, że *„KPP mobilizuje masy pracujące na Górnym Śląsku jak również na Pomorzu do walki z uciskiem narodowym ludności niemieckiej pod hasłem praw do samookreślenia aż do oderwania od Polski"* a w stosunku do Gdańska *„uznaje prawo ludności gdańskiej, siłą oderwanej od Niemiec, do ponownego złączenia z Niemcami"*. Buczek opowiadał się za koniecznością radykalnego zwiększenia zasięgu bolszewickiej agitacji w Polsce.

Po zjeździe pełnił funkcje przywódcy komitetów okręgowych stalinowskiej konspiracji w różnych regionach (kolejno jako: sekretarz KO KPP Górnego Śląska, sekretarz KO KPP Zagłębia Dąbrowskiego, sekretarz KO KPP Warszawy). W 1933 roku został aresztowany przez Policję Państwową. Skazany prawomocnie za działalność przeciw Rzeczypospolitej Polskiej na 10 lat więzienia.

Na początku września 1939 roku znalazł się na wolności po opuszczeniu więzienia w Rawiczu przez straże więzienne w obliczu zbliżania się wojsk niemieckich. W nocy z 9 na 10 września 1939 r. zginął podczas próby przedarcia się z okrążenia pod Ożarowem Mazowieckim, gdzie wojska niemieckie otoczyły jednostki WP i grupy cywilów. Wbrew propagandowym tezom z okresu PRL nie brał udziału ani nie poległ w obronie Warszawy.

W ocenie Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nazwa ulicy Mariana Buczka powinna zostać zmieniona jako wypełniająca normę art. 1 *Ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju*

Instytut Pamięci Narodowej –Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Oddział w Katowicach
ul. Józefowska 102, 40-145 Katowice tel. (032) 2070100, fax. (032) 2070180

totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz.U. RP z 2016 r. poz. 744).

Marceli Nowotko (1893–1942) – ps. „Stary", działacz komunistyczny, przywódca stalinowskiej konspiracji na ziemiach polskich przerzucony na ziemie polskie w 1941 roku.

Urodził się 8 sierpnia 1893 roku w Warszawie w rodzinie fornali. Od 1907 roku mieszkał w Ciechanowie. Pracował jako pomocnik ogrodnika, następnie jako robotnik cukrowni i ślusarz. Od 1916 roku był członkiem rewolucyjnej, współpracującej z ruchem bolszewickim Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy (SDKPiL).

W 1918 roku wstąpił do Komunistycznej Partii Robotniczej Polski (KPRP). W dniach ofensywy Armii Czerwonej w 1920 r. aktywnie włączył się w działania dywersyjne, ukierunkowane na likwidację odrodzonego Państwa Polskiego i stworzenie polskiej republiki sowieckiej. Na terenach zajętych przez wojska bolszewickie w 1920 roku czynnie zaangażował się w tworzenie i działalność lokalnych struktur utworzonego w Białymstoku „rządu" sowieckiej Polski pod nazwą Tymczasowego Komitetu Rewolucyjnego. Najpierw wszedł do władz lokalnego Tymczasowego Komitetu Rewolucyjnego w miejscowości Łapy na Białostocczyźnie, a następnie został przewodniczącym Tymczasowego Komitetu Rewolucyjnego w Wysokiem Mazowieckiem. Za działalność na rzecz wroga w 1920 roku został zaocznie skazany przez wojskowy sąd doraźny na karę śmierci. Później wyjechał do Zagłębia Dąbrowskiego i działał na etacie zawodowego funkcjonariusza partii komunistycznej, pobierając stałą pensję ze środków przeznaczonych na działalność komunistyczną i wywrotową przez ZSRS.

W latach 1922–1923 był sekretarzem lwowskiej organizacji Komunistycznej Partii Galicji Wschodniej, przemianowanej później na Komunistyczną Partię Zachodniej Ukrainy. W ramach działalności partyjnej zajmował się m.in. kolportażem ówczesnych haseł KPRP (od 1925 roku. działającej pod nazwą Komunistyczna Partia Polski), żądających budowy polskiej republiki sowieckiej, oderwania od Polski ziem wschodnich, a także – zgodnie z ówczesną linią partii – likwidacji „polskiej okupacji" na Pomorzu Gdańskim i Górnym Śląsku oraz przyłączenia tych regionów do Niemiec. W kolejnych latach był sekretarzem okręgowym KPP w Zagłębiu Dąbrowskim, w Łodzi i Warszawie Podmiejskiej. W 1929 r. został skazany przez niezawisły sąd Rzeczypospolitej na 4 lata pozbawienia wolności za działalność wywrotową. W 1934 roku. został kierownikiem Wydziału Rolnego KC KPP i członkiem Sekretariatu Krajowego KC KPP. Ponownie został skazany wyrokiem sądowym na 12 lat więzienia w roku 1936. Pobyt w polskim więzieniu uchronił go przed sowieckimi wewnętrznymi czystkami w

KPP i strukturach komunistycznych, prowadzonymi w końcu lat 30. Po ucieczce z więzienia w październiku 1939 roku przedostał się do Białegostoku, na teren okupacji sowieckiej. Był aktywistą i funkcjonariuszem sowieckiej administracji okupacyjnej: organizował kolaboracyjne kampanie polityczne, związane z „wyborami" do tzw. Zgromadzenia Ludowego Zachodniej Białorusi. W okresie masowych represji i wywózek ludności polskiej na wschód w 1940 r. został sowieckim odpowiednikiem „starosty powiatowego", czyli przewodniczącym Rejonowego Komitetu Wykonawczego w Łapach. Został też oficjalnie przyjęty do Wszechzwiązkowej Partii Komunistycznej (bolszewików) – WKP(b). W końcu 1940 roku, jako funkcjonariusz gwarantujący wierność stalinizmowi, został przez władze sowieckie wytypowany do udziału w specjalnych szkoleniach polityczno-dywersyjnych pod Moskwą.

Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej po dodatkowym przeszkoleniu agenturalnym i dywersyjnym został drogą lotniczą przerzucony do centralnej Polski jako dowódca sowieckiej siatki dywersyjnej (tzw. Grupa Inicjatywna), odtwarzanej w kraju pod zewnętrzną formą partii politycznej. Miał za zadanie zebrać różne grupki komunistycznej konspiracji, przede wszystkim z obszaru Generalnego Gubernatorstwa, w ramach jednej struktury, posiadającej łączność radiową, i ściśle podporządkować je wytycznym działania Moskwy. Nową nazwę – Polska Partia Robotnicza, taktykę polityczną i ideologię ściśle określił Stalin. Nowotko w Moskwie został wyposażony w szczegółowe rozkazy i wytyczne, dotyczące m.in. taktyki podwójnego zakonspirowania (w odniesieniu do łączności z Kominternem) i wykorzystywania haseł narodowowyzwoleńczych w propagandzie partyjnej. Jako przywódca PPR konsekwentnie egzekwował realizację wytycznych Stalina. Zginął w listopadzie 1942 roku w ramach wewnętrznych porachunków i rywalizacji o władzę w PPR – został zamordowany z inspiracji dowódcy Gwardii Ludowej PPR Bolesława Mołojca, który podjął – ostatecznie nieudaną – próbę całkowitego przejęcia władzy nad partią. W PRL był kreowany na bohatera narodowego, człowieka walczącego o wolność i niepodległość Polski; jego podobiznę umieszczano m.in. na monetach, a imię nadawano licznym szkołom i ulicom. Z reguły przemilczano prawdziwy charakter jego działalności dywersyjnej, nie eksponowano też udziału we władzach sowieckich, tworzonych na gruzach Polski w roku 1920 oraz w latach 1939–1941.

W świetle powyższego nie ulega wątpliwości, że ulica Nowotki wypełnia normę art. 1 *Ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz.U. RP z 2016 r. poz. 744).* I powinna zostać zmieniona.

Ulica **1 Maja** - Instytut Pamięci Narodowej nie widzi przesłanek aby dokonywać zmiany tej nazwy ulicy w oparciu o Ustawę z 1 kwietnia 2016 r. *o zakazie propagowania*

Instytut Pamięci Narodowej –Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Oddział w Katowicach
ul. Józefowska 102, 40-145 Katowice tel. (032) 2070100, fax. (032) 2070180

komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz.U. RP z 2016 r. poz. 744). Decyzja o pozostawieniu bądź zmianie tej nazwy należy do samorządu. Jeśli samorząd ją zmieni nie powinien w uchwale powoływać się na normy ustawy z 1 kwietnia 2016 r.

Dzień 1 maja jest to święto państwowe obchodzone w Rzeczypospolitej Polskiej. W obowiązującym tekście ustawy opisującej 1 maja jako święto państwowe i dzień wolny od pracy stwierdza się, że jest ono hołdem dla wszystkich, *którzy swoją pracą tworzyli wielkość Naszej Ojczyzny, wspierali jej rozwój i budowali przyszłość dla następnych pokoleń, dla podkreślenia wartości pracy ludzkiej - rozumianej jako moralny obowiązek człowieka, ale też jako doskonalenie świata nas otaczającego - dokonującej się poprzez wszechstronny rozwój osoby ludzkiej, w trosce o zachowanie godności pracy ludzkiej i wiążącej się z tym wolności i mądrości.*

Warto podkreślić, że tego dnia również Kościół Katolicki obchodzi wspomnienie Św. Józefa – robotnika. Święto istnieje w kalendarzu liturgicznym od roku 1955.

Mimo że dzień 1 Maja był celebrowany jako oficjalne święto państwowe w krajach totalitarnych (zarówno w komunistycznym Związku Sowieckim oraz krajach od niego zależnych jak i w narodowosocjalistycznych Niemczech od 1933 roku) samo święto ma rodowód wcześniejszy niż systemy totalitarne.

O upamiętnieniu dnia 1 maja zadecydowały środowiska socjalistyczne skupione w II Międzynarodówce, która była zrzeszeniem partii i organizacji socjalistycznych i socjaldemokratycznych, powołanym do życia w Paryżu w 1889 roku. Zaraz po swoim powstaniu II Międzynarodówka ustanowiła 1 maja *dniem międzynarodowej solidarności robotników*, jako wspomnienie niedawnego wówczas strajku robotników w Chicago w 1886 roku, brutalnie stłumionego przez policję.

II Międzynarodówka nie stanowiła w żadnym wymiarze scentralizowanej struktury politycznej; na zasadzie luźnej federacji była swoistym forum współpracy i dyskusji wielu politycznych partii i organizacji pokrewnych, działających w różnych warunkach w poszczególnych krajach. Dlatego spośród polskich środowisk politycznych uczestnikami kongresów II Międzynarodówki byli zarówno przedstawiciele niepodległościowej Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS) czy jej galicyjskiego odpowiednika w postaci Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej Galicji i Śląska Cieszyńskiego (PPSD) jak i rewolucyjnej i internacjonalistycznej Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy (SDKPiL). Jednakowoż najsilniejszym środowiskiem w II Międzynarodówce byli niemieccy socjaldemokraci.

Instytut Pamięci Narodowej –Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Oddział w Katowicach
ul. Józefowska 102, 40-145 Katowice tel. (032) 2070100, fax. (032) 2070180

II Międzynarodówka wysuwała postulaty demokratyczne (takie jak wprowadzenie powszechnego prawa wyborczego obejmującego również kobiety) i podkreślała konieczność reform społecznych ukierunkowanych m.in. na ograniczenie bezrobocia i wprowadzenie 8-godzinnego dnia pracy. Krytykowała także politykę kolonializmu. Zawiesiła działalność w czasie I wojny światowej, kiedy okazało się, że większość partii socjaldemokratycznych stanęła na pozycjach patriotycznych, udzielając poparcia dla własnych rządów i opowiadając się za takimi warunkami pokoju, które będą korzystne dla ich własnych ojczyzn.

II Międzynarodówka wznowiła działalność w 1919 roku. W 1923 roku po połączeniu z Międzynarodową Wspólnotą Pracy Partii Socjalistycznych przekształciła się w Socjalistyczną Międzynarodówkę Robotniczą. W takiej postaci była ona jednoznacznie zwalczana przez stworzoną przez Lenina i podporządkowaną bolszewikom Międzynarodówkę Komunistyczną (Komintern) z siedzibą w Moskwie.

W okresie międzywojennym w dniu 1 maja niepodległościowi socjaliści z PPS często demonstracyjnie odcinali się od prób przyłączania się komunistów z KPP do ich manifestacji pierwszomajowych. Dochodziło w czasie pochodów 1-majowych w Warszawie nawet do brutalnych starć z użyciem broni pomiędzy demonstrantami PPS i KPP (np. w 1928 roku).

W ustawie obowiązującej obecnie w Rzeczypospolitej Polskiej podkreślono inny charakter święta niż próbowano to zadekretować w okresie PRL, kiedy przekształcano obchody w wyraz poparcia dla władz komunistycznych a organizowanym przez nie corocznym pochodom i manifestacjom nadawano charakter obowiązkowy.

W przypadku ulicy **27 stycznia** samorząd musi ustalić na podstawie uzasadnienia uchwały o nadaniu nazwy ulicy, czy upamiętniono zakończenie okupacji niemieckiej w Czeladzi, czy wkroczenie Armii Czerwonej i początek implementacji tak zwanej władzy ludowej. W pierwszym przypadku nie ma konieczności zmiany nazwy ulicy, w drugim rada powinna przyjąć uchwałę z nowym uzasadnieniem nazewnictwa wsp omnianej ulicy lub podjąć decyzję o jej całkowitej zmianie.

Niewątpliwie normę art. 1 ustawy z 1 kwietnia 2016 r. *o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz.U. RP z 2016 r. poz. 744)* wypełniają nazwy osiedli Piotra Dziekana oraz Jana Musiała.

Piotr Dziekan – czołowy działacz komunistyczny w Zagłębiu Dąbrowskim. Członek KO Komunistycznej Partii Robotniczej Polski Zagłębia Dąbrowskiego. Oraz członek komitetu wykonawczego Rady Delegatów Robotniczych przy KWK „Czeladź". Aresztowany przez policję za zorganizowanie zamachu na funkcjonariusza Policji Państwowej. Zginął w

nieznanych okolicznościach 31 marca 1919 r. Po objęciu władzy w Polsce przez komunistów Piotr Dziekan stał się jedną z symbolicznych postaci ruchu komunistycznego w Zagłębiu Dąbrowskim, przywoływaną w dyskursie propagandowym oraz funkcjonująca jako patron ulic, bohater pamiątkowych tablic w Zagłębiu Dąbrowskim.

Jan Musiał (1886-1940) – działacz komunistyczny. Urodził się 23 maja 1886 r. w Klemencicach Od 1921 r. związany z Komunistyczną Partią Robotniczą Polski (następnie Komunistyczną Partią Polski). Warto w tym miejscu podkreślić, iż od 1919 roku było to ugrupowanie zdelegalizowane za poparcie Rosji sowieckiej w okresie wojny polsko-bolszewickiej. KPRP/KPP była sterowana i finansowana przez ZSRS. Cele i metody działania partii komunistycznej w przedwojennej Polsce były tożsame z celami sowieckiego wywiadu – opierały się w głównej mierze na rozpracowywaniu organizacji społeczno-politycznych funkcjonujących w kraju, a także struktur państwowych i wojskowych. Nie unikano przy tym stosowania aktów terroru oraz skrytobójstwa. Przez cały okres dwudziestolecia międzywojennego polscy komuniści kontestowali zarówno ustrój, jak i granice Polski. Jan Musiał od 1922 r. pełnił funkcję przewodniczącego kopalnianej organizacji Centralnego Związku Górników. Z ramienia KPP inspirował akcje strajkowe. Wchodził w skład Komitetów Strajkowych dwóch wielkich strajków z 1932 i 1937 r. W 1927 r. jako działacz KPP kierował akcją wyborczą tejże organizacji do Rady Miejskiej Czeladzi. Uzyskał w tych wyborach także mandat radnego. Za działalność komunistyczną został aresztowany 3 kwietnia 1938 r. i osadzony w Berezie Kartuskiej. W czasie niemieckiej okupacji Czeladzi ponownie został zatrudniony w kopalni „Saturn", gdzie zginął w wypadku 7 listopada 1940 r.

Powyższe nazwy osiedli powinny zostać zmienione w myśl zapisów przywoływanej ustawy.

Ponadto na przedłożonym wykazie widnieje ulica 35-lecia PRL, która również w sposób oczywisty wypełnia normę wspominanej ustawy z 1 kwietnia 2016 r. i powinna zostać zmieniona.

W sprawie pomnika na rondzie przy ul. Nowopogońskiej, Zwycięstwa i Wiejskiej w Czeladzi ku czci Armii Czerwonej pragnę poinformować, że póki co przywoływana ustawa nie obejmuje pomników znajdujących się w przestrzeni publicznej. Niemniej jednak w Parlamencie trwają prace nad nowelizacją ustawy, która rozszerzy jej zakres również o tego typu miejsca upamiętniające ustrój totalitarny. Stanowisko katowickiego Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej pozostaje niezmienne. W naszej opinii wszelkie pomniki tzw. wdzięczności Armii Czerwonej powinny zniknąć z polskiej przestrzeni publicznej.

Dyrektor Oddziału
Instytutu Pamięci Narodowej
w Katowicach
dr Andrzej Sznajder

Referent sprawy: Tomasz Gonet tel: 32 2070700